

לומר כל בזה לא חשיב ברכה שאינה לריכה, מפני שבטעם שצריך על הפרי של הספק עדיין לא אכל מן הודאין, ואם ירנה שלא לאכול מהם עתה כלל הרשות בידו, ועל כן אין אנו חשבים יכולים להכריחו לאכול מהם תחלה, כדי לפטור זה הפרי, ובטעם שצריך על פרי הספק הייתה הברכה לריכה ולריכה, ואחר שכל וצריך על הודאין אין אומרים נעשית ברכה שא"ל למפרע, דאין דניס דין ברכה שא"ל על הברכה, אלא על שעת הברכה, וכיון דברכה זו צריך על פרי הספק לא הייתה אינה לריכה בטעם שצריך לא אחריו למפרע זו הייתה ברכה שא"ל. ומה שאמרנו דין ברכה שאינה לריכה, היינו צהיבא שיש לפניו ב' מיני עץ והוא מברך על א' ומכוין שלא לפטור הב', כדי שיברך עליו פעם שנית, הרי זו ודאי חשיב גורם ברכה שא"ל, וכן אם הוא לכול ופיסק באמצע אכילתו, ומברך ברכה אחרונה. כדי לחזור ולברך תחלה וסוף על סיום אכילתו ה"ז גורם ברכה שא"ל, משא"כ דבר זה שהוא רונה לאכול מאכל זה תחלה, אין אנו חשבים יכולים להכריחו לאכול מן אחר קודם זה, כדי שיפטור גם את זה בברכה :

ואחר החפוש ראיתי חילוק זה מפורש יולא בדברי הרב חמד משה ז"ל סי' רמ"ט וז"ל, כ"ל גם להפוסקים כ"ל דאסור לגרום ברכה שא"ל, מ"מ חילוק יש בדבר, ודואי כל היכי שפסקה או אכל דבר שיכול לפטור צברתו שצריך לברך אחריו גם מה שירנה לאכול או לעשות אחריו, אסור לברך ברכה אחר עשיה או אכילה ראשונה, כדי שיחזור ויברך תחלה וסוף על דבר השני שיפסק או יאכל, אבל אם עדיין לא אכל כלום, ויש לפניו שני דברים שאם יאכל הא' לא יפטור השני, לא בברכה ראשונה ולא בשניה באם יאכל השני, ואם יאכל הדבר הבני תחלה, ויכל לפטור האחד בברכה ראשונה ושניה שמו, יש לומר שאין בזה משום גורם ברכה שא"ל, כיון דעדיין לא צריך ברכה ראשונה כלל, ולא נחייב בברכה אחרונה, יכול לאכול חיזה מהם שירנה תחלה, ואף את הא' שאינו פועל את הב', ויברך עליו תחלה וסוף, אחר שיאכל את השני, ואין זה כגורם ברכה שא"ל, כיון דניחא ליה למיכל זה בראשונה, ולא יפטור את הב', ועיין במג"א סוף סי' רע"ו, דוק ותשכח כי זה הכלל קרוב לאמת וחו' לק"מ. ועיין מ"ש סי' ר"ב סק"ב עכ"ל ע"ש. הרי לך דהרב חמד משה ז"ל מחלק כדברינו ומקלסהו, ושפתי על זה, כי כ"ל שהוא חילוק מסתבר נכון ואמיתי בעיני :

אמנם ראיתי להגאון ר"ז בש"ע שלו סי' רמ"ט סעיף י"א, דס"ל כל כהא יש בזה איסור ברכה שא"ל ע"ש. גם עיור ראיתי בש"ע סי' קע"ה ס"ג הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד, יברך בפה"ג על הטוב, ופוטור את הרע, יולא יברך על הרע תחלה בפה"ג כדי לברך הטוב והמטוב, כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחלה עכ"ל, משמע הא דלא שרי להקדים הרע תחלה, היינו משום האי טעמא דלעולם צריך לברך על העיקר והחשוב תחלה, ולאי משום דע"כ הוא מרבה צברות מיהו בספר הלבוש ז"ל נקיט נמי להאי טעמא דאין להרבות צברות, שכתב כי לעולם יש לו לאדם לברך על העיקר ועל החביב תחלה, ולמעט צברות ע"ש, ובאמת גם מס' ר"ב שכתב וי"א אם הטפל חביב עליו מברך עליו תחלה ואח"כ מברך על העיקר, ויהיב טעמא כיון דאין צברותיהם שוות אפסו צברות כי האי עדיף מלהפקיע צברות, איכא למידק מזה, דבהאי גוונא דג"ד דליכא האי טעמא דאין צברותיהם שוות, איך לן למיחס לאפסו צברות :

ולענין הלכה, אע"ג דעשינו חילוק מסתבר, וכן הוא דעת הרב חמד משה ז"ל, מ"מ כיון דהגאון ר"ז ז"ל לא סבר כן וחשב צה"ג לברכה שא"ל, וכתבנו דאיכא למידק הכי מס' קע"ה לפ"ד הגאון הלבוש ז"ל

וכן איכא למידק נמי מס' ר"ב כנז"ל, על כן נראה צהאי גיוונא דאיכא פרי שצברתו עץ בודאי, ואיכא פרי דאית ביה פלוגתא שצברתו שהכל, שיברך על הודאין תחלה ויפטור אותו פרי דאית ביה פלוגתא, וכן הענין צברתו הריח כיוולא בזה, ורק בשבת ויו"ט אם הוא מחכוין להשלים מאה צברות, יש להחיר לברך על הספק תחלה, ועיין ערך השלחן סי' ר"א סק"ג, דמסיק בשבת ויו"ט שרי צהאי גיוונא ע"ש :

וכן נמי בענין הסוכ"ר היולא מן הקנים, די"א צברתו עץ, וי"א שהכל, ואנו חשבים שהכל משום ספק צברות, שבה יקדים על הסוכ"ר תחלה. שהכל משום ספק צברות, ואח"כ יברך על פרי העץ, וכמ"ש אלי' רבא ז"ל, ורק אם כבר צריך על פרי העץ תחלה יוכל לברך אח"כ על הסוכ"ר שהכל, וכמ"ש לעיל כס"ד. והשי"ת יחיר עינינו באור תורתו, אכ"ר :

שאלה בת.

שאלה. תמרים שצריך אותם במכשת עם שומשמיין, ומתוסקין לגמרי עד שנעשים עיסה אחת, ואין ניכר בהם לורת תמרים, ולואת קורין אותה בעיריני מרג'ונא, מה יברך עליה בפה"ע וברכה מעין שלש, או שהכל ובכ"ר. ויודיענו איך המנהג בדבר זה פה עיריני בגד'אד לברך, כי יש מן החכמים שאומרים מנהג שלהם הוא לברך על המדג'ונה בפה"ע, כמ"ש בש"ע סי' ר"ב סעיף ז', וזרינו אם יש לסמוך על דבריהם בענין המנהג הזה. גם יש אומרים הולא ונמלא צחיד המדג'ונה הנו' קלת חתיכות של תמרה שלא נחרסקה, לריך לברך בפה"ע וברכה מעין שלש, וזרינו על כל זה ושכמ"ה :

תשובה. מן ז"ל בס' ר"ב סי' העתיק לשון הרמב"ם תמרים שמיענן ביד ועשה מהם עסה והולא מהם גרעניהם, אפ"ה לא נשתנית צברתם ומברך בפה"ע, ולבסוף מעין שלש, אך מור"ם ז"ל בהגה"ה הביא סברת תרומת הדשן לברך עליהם שהכל, ובאמת נוכל לפרש דהרמב"ם יודה צנתמענו לגמרי, ולא נשאר עליהם לורתם כלל, דמברך שהכל, והוא איירי כשנורחם עליהם, וכמ"ש האחרונים ז"ל, אך מן ז"ל צב"י לא ניחא ליה בזה, ומפרש דעת הרמב"ם אפילו כחוסים ביותר, שנימוחו לגמרי ואין ניכר לורתן כלל, וכמ"ש בב"י סוף סימן ר"ד ע"ש, ועיין עוד בב"י סי' ר"ב שכתב משמע מדברי רש"י שאם היו מרוסקין לגמרי, אין מברכין בפה"ע, וכן נראה מן הטור ז"ל, וכ"כ בתרומת הדשן סי' כ"ט ע"ש, ועיין להגאון צ"ח שכתב לענין הלכה יש לברך אתמרים מרוסקין לגמרי בפה"א וכו', ודלא כהרמב"ם דפסק בש"ע כמוהו לברך עליהם בפה"ע, אבל מהרא"י בתרומת הדשן חופם דעת שלישיית לברך עליהם שהכל, וסמך על מה שנמלא באשרי קטן צהדיה, דתמרים מרוסקין לגמרי מברך עליהם שהכל, וה"ה גודגדניות, וכן משמע בתשובת מהרי"ק שורש מ"ג ע"ש, וכך נוהגין הפולס, והנח להם לישראל וכו' ע"ש :

גם הרב שיירי כנה"ג צהגהב"ו אות ט', תמה על מן ז"ל על מ"ש בש"ע דמברך בפה"ע, כיון דקי"ל סב"ל וכן נוהגין העולם ע"ש, והרב יד אהרן ז"ל ג"כ מסיק כמ"ש מור"ם לברך שהכל, וכן עמא דבר ע"ש, ועיין מג"א סי' ר"ב ס"ק י"ח, וסי' ר"ד ס"ק כ"ב, ועיין בש"ע להגאון ר"ז סי' ר"ב סעיף י"ד, ועיין נהר שלום וטה שלום ושאר אחרונים מ"ש בזה, והנה כי כן ודאי יש לנו להורות לברך שהכל ואע"פ שהוא הפך פסק מן ז"ל צה"ט, משום דהוי ספק צברות, והא איכא כמה עניינים צברות דלא עבדי כצברת מן ז"ל, משום סב"ל :

והרב מאמר מרדכי צב"י ר"ב ס"ק י"ד כתב, נלע"ד דאלו

ואינו אוכל מן התבשיל עמה כלל, מה יברך עליה :
גם יש לשאול על פרי האדמה שקורין בערבי לובי"א,
 ובלשון הגמרא רובי"א, אם אכלו חי מה יברך עליו,
 גם יש לשאול על פרי עץ שקורין נארונוג, שמלקטים אותם
 בעודם קטנים מאד, שהם מרים כלענה ומטננים אותם
 בסוכ"ר, מה יברך עליהם אחר הטיגון, וכן פירות קטנים
 שעדיין לא נתגדלו, והם חמוצים מאד, ומבשלים אותם בתבשיל
 עם הבשר אם ירצה לאכלם לבדם מה יברך עליהם, על
 הכל יורינו, ושכמ"ה :

תשובה. הנה הירקות וכל פרי האדמה שהם טובים
 חיים יותר מאם היו מבושלים במים בלבד,
 הנה אע"פ שאם היה מבושלים עם דבר אחר בבשר או
 סוכ"ר הם משבחים, עכ"ז לא יברך עליהם אחר שבישולם
 אלא שהכל, ולא יברך בפה"ע בין אם בישולם במים בלבד,
 בין אם בישולם בבשר או סוכ"ר או ד"א שהוא משבין, והטעם
 כיון דאם היה מבושלים במים לבד, הווי גריעי מהיותם חיים,
 על כן לא לא יועיל להם הבישול עם ד"א, אע"פ שהם
 משבחים בו, ולכן אחר הבישול בכל גוונא יברך עליהם שהכל
 ולא יברך ברכה שלהם, כן הוא סברה הגאון הס"ז ודעמיה
 ז"ל, ואע"פ שיש הרבה חולקין על זה, עכ"ז בספק ברכות
 לריך לברך שהכל, דעל הכל אם אחר שהכל יאל לכ"ע :

ורבן הקשואין שקורין בערבי כיאר הגו' בשאלה
 שהוא פה"א שדרכן לבישול בתבשיל של בשר, אע"פ
 שהם משבחים בהיותם מבושלים עם הבשר, עכ"ז מאחר
 שאם היה מבושלים במים בלבד הווי גריעי מאד מהיותם חיים,
 לכן גם אם הם מבושלים עם הבשר אם בא לאכלם לבדם לא
 יברך בפה"א, אלא יברך שהכל, ורק אם אוכלם כבושים
 יברך עליהם ברכה שלהם, וכל זה הוא בפרי האדמה לדעת
 הס"ז ודעמיה, אבל בפרי העץ שטיגנס בדבש או בישולם
 עם בשר משבחים, יברך עליהם בפה"ע, ורק אם בשולם
 במים בלבד דגריעי מהיותם חיים, יברך עליהם שהכל לכ"ע,
 וזה פשוט :

ועל שאלה הנ' בפרי שקורין בערבי לובי"א, שדרכם
 לאכלם שלוקין ומבושלים, הנה ברור הוא שאם
 יאכלם חיים יברך שהכל, ואם שלוקים ומבושלים יברך
 בפה"א, וד"ו מוכרח משני טעמים ברורים, הא' מפני
 דאלו אין דרך לאכלם חיים, וקי"ל כל פרי שאין דרכו
 לאכלו חי כמבושלים, אם אכלו חי יברך שהכל, ועוד טעם
 שני דאלו טובים שלוקים ומבושלים יותר מהיותם חיים
 כמה וכמה, וכל שהוא כן הדין הוא דאם אכלו חי יברך
 שהכל, וזה ברור :

ועל שאלה הנ' יש להשיב, דכל פירות שהם עודם קטנים
 שלא הגדילו, כל זמן שהם חמוצים, אע"פ שפסק
 מרן ז"ל אם נאכל ע"י הדחק מברך בפה"ע, מ"מ האחרונים
 ז"ל החמירו וכתבו שמברך שהכל, ורק אם בשלו או חיקנו
 באור מברך בפה"ע, כיון שבשעודו חי היה נאכל ע"י הדחק
 ולכן פירות קטנים שלא הגדילו שהם חמוצים ומבושלים
 אותם בתבשיל עם בשר, אם ידוע לו שהיו נאכלים קודם
 בישול ע"י הדחק אז הדין אחר שבישולם בתבשיל אם
 ירצה לאכלם לבדם יברך עליהם בפה"ע, ואם ספק שאינו
 יודע איך היו קודם בישול יברך שהכל, וכ"ש אם ידוע
 לו שלא היו נאכלין קודם בישול אפילו ע"י הדחק מחמת
 חמימותם, דודאי לברך עליהם שהכל אחר הבישול אם
 אוכלם לבדם, יען דהדין הוא כל פרי שאינו נאכל מחמת
 חמימותו אפילו ע"י הדחק, אם אוכלו חי אינו מברך עליו
 כלל, ואם אוכלו מבושלים יברך עליו שהכל, והפרי שקורין
 נארונוג הנזכר בשאלה שלוקקים אותם קטנים שהם מרים
 כלענה, ומטננים אותם בסוכ"ר, לא יברך עליהם אחר
 הטיגון אלא שהכל, כד"א בפרי שנתלש קודם שנגמר
 בישולו וקודם שנגדל, אבל פרי גמור שבתיטו הוא מר
 אע"פ

דאלו המאקארין שטושים משקדים כטושים הרבה
 עם חצרות סוכ"ר, לדעת מרן ז"ל לריך לברך עליהם
 בפה"ע, ולדעת רמ"א ז"ל לכתחילה מברך שהכל, דנהי
 דאין זורת הפרי עליהם, מ"מ במלתייהו קיימי, וכן בשאר
 פירות שהם מרוסקים לגמרי ומערבים עמהם סוכ"ר לריך
 לברך בפה"ע לדעת מרן, כיון שיעקר גוף הפרי שם,
 ולא המשקה בלבד, ועיין לקמן סי' רי"ד ובשיירי שם ע"ש
 ולפ"ז גם מה שקורין בערבי קמארדין שטושים מן פה"ע
 שקורין משמ"ש הבא מדמסק, ג"כ לדעת מרן ז"ל יברך
 בפה"ע, ולדעת החולקים שהכל, שזה הקמארדין אין מערבין
 בו כלום, ורק מרסקין הפרי לגמרי, ומסירין הגרעין
 ממנו ושומטין אותו על כלי עץ, ומניחין אותו עד שיטיבש
 ואח"כ תולין אותו בתכל כדי שינשב בו הרוח, נמלא
 זה נשאר הפרי טלו כמו שהוא, ואינו משקה הפרי לבד,
 אלא רק זורת הפרי הולכת לגמרי מחמת הריסוק, ולפי
 סברה מרן ז"ל גם על זה יברך בפה"ע, ובאמת המנהג
 פשוט וברור פה עירינו בג'דאד. לברך שהכל, וכ"כ ברכ"י
 סי' ר"ב סק"ב בשם מהר"א אזולאי ז"ל, הקמארדין שטושים
 מן משמ"ש יברך עליו שהכל ע"ש, וראיתי להרב מזמור
 לאסף דף ק"ו ע"א שהבין על הקמארדין אנו' לכ"ע יברך
 שהכל, ואינו כן, כי זה לסברה מרן ז"ל יברך בפה"ע
 וכדכתיבנא :

ומ"ש בשאלה שיש מן החכמים פה עירינו יע"א אומרים
 מנהגם לברך על המדג'ונה בפה"ע, כמ"ס מרן
 ז"ל בש"ע סעיף ז', ושאל השואל אם יש לסמוך על
 זה ולומר מנהג עירינו הוא כך, הנה ברור אין ראיה
 מאלי החכמים על מנהג העיר, כי אלו ראו כתיב בש"ע
 כך, ולא ידעו מקור הדין שד"ו יש בו פלוגתא וסב"ל,
 וכל אחד אוכל בביתו ועושה לפי דעתו והשגתו, כי זה
 המדג'ונה אין מביאים אותה על השלמן, ואין אוכלים אותה
 בפומפי, וזכר אני העיר שדרשתי בס"ד ברבים באסיפת
 חכמים וקנינים כמה פעמים לברך על המדג'ונה שהכל,
 ואין פולה פה ומלפף, ואמרתי כיון דהיא מרוסקת לגמרי
 ואין ניכר בה זורת תמרים כלל, אע"ג דמרן ז"ל פסק
 לברך בפה"ע, לריך לברך שהכל משום סב"ל. גם דרכי
 לדרוש בציבור בדברים אחרים כיוצא בזה, והוא מה שקורין
 בערבי תמג"י שזה נעשה ע"י בישול במחבת, וג"כ ירסקים
 לגמרי שאין זורת התמרים ניכרת, וכן על מה שקורין
 לזינא של ספרג"ל, וכן מרקחת שטושים מן קר"ע, וכן
 על קמארדין בכל אלו יברך שהכל, מפני שזורת הפרי
 אינו ניכר, ובכל מינים אלו המנהג ברור ופשוט פה
 עירינו לברך שהכל, ועל כן אתה השואל תשאל מאלו
 החכמים שאמרו לך מנהגם לברך על המדג'ונה שהכל, אם
 נהגו לברך על הקמארדין בפה"ע (וברכה מעין שלש) וכן
 על אותם מינים שזכרתי, כי ד"ו לא נשמע בעירינו כלל
 שיש מי שיברך בפה"ע, ולכן אף אתה אמור להם טועין
 אתם, ומנ"מ תברכו על המדג'ונה שהכל :

ומ"ש, שיש אומרים הואיל ונמלא בתוך המדג'ונה קלה
 חתיכות תמרים שלא נתרסקו, אה"כ אם נודמן
 כך יברך על אותם חתיכות שניכר בהם הפרי בפה"ע,
 ויפטור הכל, כי אצטנו מדברים על מדג'ונה שנתרסקו
 התמרים לגמרי, ואינו ניכר הפרי, והוא הנידון שכתב
 מרן ז"ל בסעיף ז', והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אבי"ר :

שאלה כ"ט.

שאלה. קשואין שקורין בערבי כיאר שדרכם לבישולם
 עם בשר בקדרה, והם נשארים חתיכות
 שלמים בתבשיל, ולא הלכה זורתן אלא ניכרים שהם פרי
 הנזכר, אם ירצה אדם לאכול רק חתיכה אחת מהם לבדה,